

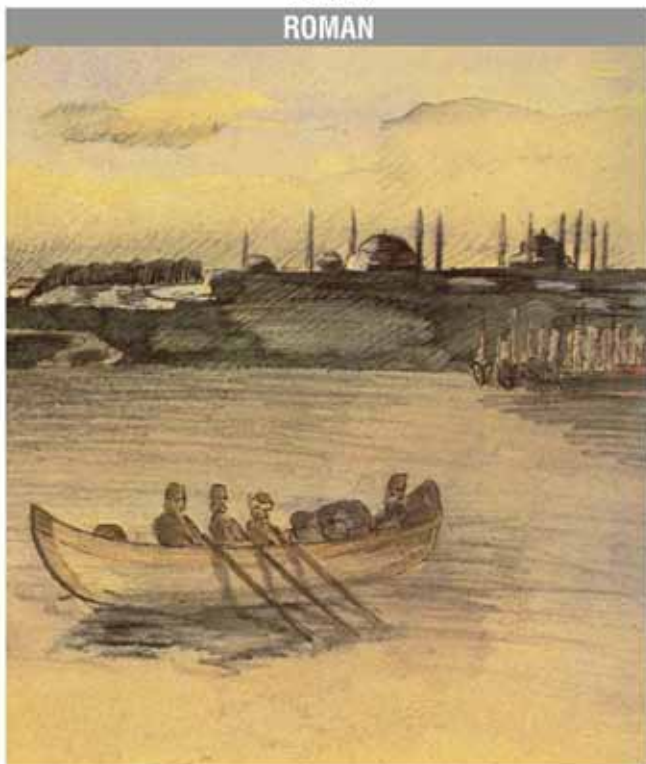
YORGOS THEOTOKAS

LEONİS

İSTANBUL HATIRASI 1914-1922

ROMAN

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN
DAMLA DEMİRÖZÜ

Yorgos Theotokas
LEONIS

İSTANBUL HATIRASI 1914-1922

Can Yayınları: 1722
Çağdaş Dünya Edebiyatı: 691

Leonis, Yorgos Theotokas
© Damla Demiröz
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2008

1. basım: Mart 2008

Yayına Hazırlayan: Faruk Duman

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Gülay Yıldız
Düzeltili: S. Asaf Taneri

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Özal Matbaası

ISBN 978-975-07-0928-9

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Yorgos Theotokas
LEONİS

İSTANBUL HATIRASI 1914-1922

ROMAN

Yunanca aslından çeviren
DAMLA DEMİRÖZÜ

CAN YAYINLARI

Damla Demirözü, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Çağdaş Yunan Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim görevlisi. 1994 yılında aynı okulda Yunan Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden (Eski Yunan ve Latin Dilleri) mezun oldu. 1995 yılında YÖK'ün Çağdaş Yunan Dili'nde doktora yapmak üzere Atina Üniversitesi'ne gönderdiği ilk öğrenci oldu. İki ülkenin tarihlerini nasıl algıladıkları, Türk-Yunan tarih yazıcılığında “öteki”, mübadele, göç ve Türk-Yunan edebiyatları konusunda araştırmalar yapıyor. Bilgi Üniversitesi tarafından yayınlanan *Yeniden Kurulan Yaşamlar* adlı kitapta “Yunan Düzyazınında 1922 ve Zorunlu Göç” bölümünü yazdı. Yunanca'dan Türkçe'ye çeşitli kitap ve makaleler çevirdi. 2007 yılında *Savaştan Barışa Giden Yol: Atatürk-Venizelos Dönemi Türkiye-Yunanistan İlişkileri* adlı kitabını yayınladı.

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Kahramanı Leonis adlı küçük bir çocuk olan bu kitabı okur okumaz sevdim. Anlattığı hikâyenin çocuksu bir samimiyeti vardı. Daha sonra kitabın zaten bir tür “itiraf” olduğunu öğrendim. Hikâye yazarı Yorgos Theotokas’ın hayatıyla bazı benzerlikler gösteriyordu. Belki de *Leonis*’i farklı kılan ve pek çok okuyucu tarafından sevilmesini sağlayan; hikâyesinin gerçek hayattan esinlenmesi, yazarının sade, içten bir dille bildiği bir hikâyeyi, kendi hikâyesini anlatmasıydı.

Yazar, *Leonis*’te 1922 sonrası ayrılmak zorunda kaldığı İstanbul’u ve çocukluk yıllarını anlatır. Dolayısıyla kitabın anlatısı da kahramanın/yazarın hayatı gibi iki parçadan oluşur. İlk parçada, kendini hatırladığı ilk günden beri en büyük tutkusu resim çizmek olan Leonis’in I. Dünya Savaşı yıllarında İstanbul’da geçirdiği mutlu çocukluk yıllarının anlatısı yer alır. Kitabın neredeyse tümünü oluşturan bu parça, kayıp bir cennetin hatırası, güzellemesi olarak nitelenebilir. Her şey, kişiler, olaylar ve mekânlar masalsi, masum ve büyüldür. Ama bu mutlu çocukluk birdenbire bir bıçak kesmişçesine 1922 yılında son bulur. Leonis/yazar, 1922 ile kabuğundan kopmak, İstanbul’dan ayrılıp Atina’ya yerleşmek ve orada büyümek zorunda kalmıştır. Büyü kaybolmuştur. Kitabın son on sayfasında Leonis’in

yeni bir kimlik oluştururken yaşadığı sancılı sürecin anlatısı vardır.

Bu kitabın bir diğer kahramanı ise, İstanbul'dur. Anlatılan İstanbul elbette kahramanımız Leonis'in kimliği ile birebir ilişkilidir. Yani; elit, Venizelos'u desteklediğini sezinlediğimiz Yunanlı bir aileden gelen Leonis'in gördüğü İstanbul. Üstelik kahramanımızın hayatını, hikâyenin akışını belirleyecek bir dönemin; I. Dünya Savaşı ve 1919-1922 yıllarının İstanbul'u. Bu İstanbul'un merkezinde Leonis'in küçük dünyası var: ağaçlıklı yollarından denizi, ışıklar içinde yanan Üsküdar'ı görmenin mümkün olduğu Taksim Bahçesi, farklı milletlerden çocukların buluştuğu okullar ve oyunlar... Büyüklerin dünyasındaki her şey; devletlerin savaşı, seferberlik ve aşk, çocuk kahramanımızın dünyası, Taksim Bahçesi'nde de yankılanıyor. Ve Leonis'in hayatının akışını değiştiriyor. Hassas kahramanımızın büyüyünce ressam olma tutkusu ise insan ve İstanbul betimlemelerini daha renkli, daha detaylı kılıyor.

Yorgos Theotokas

“Daha sonra çok büyük bir olay oldu. Bu olay benim tüm hayatımı altüst etti. 1922 Felaketi oldu. Tam da o yıl ortaokulu bitirmiştim. O dönemde tarihin haşin rüzgârı beni alıp buraya [Atina'ya] getirdi. Argo'da [adlı romanımda] ilk gençlik çağlarında bu korkunç olaya tanıklık eden insanların yaşadığı psikolojik dramı anlattım. Bu 17 yaşındaki bir çocuk için korkunç bir tecrübeydi. Bu olayın ruhumda yarattığı ilk etki, şiire ve sanata olan yeteneğimin bir süre yok olmasıydı. Ressam olmayışımın nedeni Felaket'tir [1922]. Daha sonra bazı arkadaşlarım kitaplarımın yapısında engellenmiş bir ressamın dışavurumları olduğu gözleminde bulundular. Resim, şimdi, benim

için bir zamanlar âşık olduğum bir kız, çocukken sevdiğimiz,¹ ama aşkımızı ilan etmeden önce ölen... ”

Yorgos Theotokas 1905 yılında İstanbul’da doğdu. Aile büyükleri söyleneceye göre 1850’lerde Sakız Adası’ndan gelerek İstanbul’a yerleşmiştir. *Leonis*’te anlatılan dede Yorgos D. Nomikos pastanecilikle uğraşmıştır. Ailenin bugün elinde bulunan pasta kutularının üzerinde şu yazı okunmakta: *Manifakturer of Turkish Delight & All Kinds of Confectionery Established in 1860*. Yazarın babası Mihail Theotokas ise Patrikhane’de çalışmış, Lozan Barış Konferansı’nın başlaması ile Eleftherios Venizelos tarafından Lozan’da Yunanistan’ı temsil edecek heyete hukuki danışman olarak atanmıştır.

Yazarın hayatta olan kız kardeşi Lili Alevizatu sayesinde evlerinin Sıraselviler’de, Belçika Konsololuğu’nun karşısındaki Apostolidis’in apartmanı olduğunu öğreniyoruz. Theotokas 1911-1913 yıllarında Zamaria İlkokulu’na, 1914’te ise Fransız-Yunan Koleji’ne gider. 1922 yılında, on yedi yaşındayken İstanbul’dan ayrılarak Atina’ya yerleşir.

1922 yılında Atina Hukuk Fakültesi’ne yazılan Theotokas 1926’da mezun olur. Mezuniyetinden hemen sonra 1926-27 arası Paris’te ve 1928-1929 arası Londra’da hukuk eğitimine devam eder.

1929 yılında Orestis Digenis² takma adıyla imzaladığı *Elefthero Pnevma* (*Özgür Düşünce*) adlı denemesi yayımlanır (74 sayfalık küçük bir kitapçık). *Elefthero Pnevma*’da genç Theotokas 1922 sonrası Yunan siyasetinin, düşün hayatının, edebiyatının dünü ve bugünü üzerine eleştiriler yapar, öneriler getirir. Bu kitap

¹ Yazar burada çoğul birinci şahsı kullanıyor. (Ç.N.)

² Yazar belki de tanınmış bir aileden geldiği için takma ad kullanmıştır. Kendisi için seçtiği takma adların anlamı önemlidir. Her iki isim de bir ikiliğe; iki farklı yaşama gönderme yapar. (Ç.N.)

Yazar Theotokas, cebinde mendili olan, bize göre solda duran çocuk.
Fotoğraf 1917 yılında İstanbul'da çekilmiş.

içerdiği cesur kritikler nedeniyle daha sonraları “Manifesto” olarak adlandırılacaktır.¹

Yazar, 1936 yılında yayımlanan *Argo* adlı romanında *Elefthero Pnevma* adlı denemesinde bahsettiği 1922 sonrası Yunan toplumunun romanını yazar. *Argo*'da anlatının karışık, hatta hantal olmasına yol açan çok sayıda karakterin tek bir özelliği vardır; mutsuzluk ve başarısızlık. Hepsi tıpkı tarihi Argo Gemici-leri gibi Altın Post'un peşinde gitmiş, ama sonunda yalnızca mutsuz olmuşlardır.

Theotokas yalnızca 1922 konusunda değil, tanıklık ettiği yakın dönem Yunan tarihinin bütün önemli

¹ Yunan edebiyatında 30 Kuşağı, 1922, göç ve Türk imajı hakkında daha fazla bilgi için bk. Damla Demirözü, “Yunan Düzyazınında 1922 ve Zorunlu Göç”, *Yeniden Kurulan Yaşamlar, 1923 Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Mübadelesi*, (Derleyen: Müfide Pekin,) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul: 2005.

aşamaları konusunda fikir beyan etmiş ve inisiyatif almıştır. 1938 yılında yayımlanan *Demonio* adlı romanın konusu dönemin Yunan toplumunun siyasi arayışlarıdır.

28 Ekim 1940 tarihinde Mussolini Yunanistan'a karşı savaş ilan eder. Hem Yorgos Theotokas hem de kuşağının pek çok yazarı Yunanistan'ın işgaline "Hayır" der.¹ Theotokas 1940 yılında gönüllü olarak savaşa katılır. 1950 yılında yayımlanan *İera Odos (Kutsal Yol)* adlı romanında Yunanlıların yakın geçmişte yaşadığı bu savaşı anlatır. Roman, Yunanlıların yenilgisi ve Almanların 1941 Nisanı'nda Atina'yı işgal edişi ile sonlanır. 1964'te ise bu kitabın devamı sayılan *Astheneis ke Odipori* yayınlanır. Yazar her iki cilde de adını verecek *Astheneis ke Odipori*'de Alman İşgali altındaki Yunanistanı ve işgal sonrası yaşanan İç Savaş'ı anlatır. Theotokas, İşgal yılları sırasında daha çok tiyatro eserleri yazar. 1946 yılında Yeorgios Papandreu'nun gazetesi *Kathimerina Nea*'da Yunan politikası hakkında yazdığı makaleler yayımlanır.

1966 yılında Atina'da hayata gözlerini yumar. Ölümden sonra *Kambanes* ve *Simees Ston İlio* adlı kitapları gün yüzüne çıkar. Pek çok makalesi, tiyatro eseri ve yolculuk yazıları da olan Theotokas'ın roman ve hikâyelerinin kronolojik sıralaması şöyledir: *Argo* (1936), *Demonio* (1938), *Leonis* (1940), *Astheneis ke Odipori* (1964), *Kambanes* (1970), *Simees ston İlio* (1985),² *Evipridis Pentozalis ke Alles İstories* (1937).

Bu eserlerden *Argo*, İngilizce, İsveççe ve Japonca'ya; *Demonio*, Fransızca, İsveççe, Çekçe, Danca, İspanyolca ve Japonca'ya; *Leonis*, İngilizce, Fransızca, Sırpça, İspanyolca ve İsveççe'ye; *Astheneis ke Odipori*,

(Ç.N.)

¹ 28 Ekim günümüzde de Yunanistan'da "Savaşa, İşgale Hayır günü" olarak kutlanır. (Ç.N.)

² Eser isimleri birebir Türkçe'ye çevirirsek şöyle: *Argo* (mitolojideki *Argo* gemisinden), *Cin*, *Leonis*, *Çanlar*, *Hastalar* ve *Yolcular*, *Güneşteki Bayraklar*. *Evipridis*

Almanca ve İngilizce'ye; *Kambanes*, İngilizce'ye çevrilmiş ve kitap olarak yayımlanmıştır.

Yunan edebiyatı kritikçileri *Leonis*'i Yorgos Theotokas'ın en bütünlüklü eseri olarak değerlendirir. Çevrildiği diller de eserin sevildiğini, beğenildiğini gösteriyor.

Leonis, Yunan edebiyatında roman olarak değil de, kısalığı, sıkı örülmüş kurgusu, gerçekçi ve satirik anlatımı nedeniyle nuvel (İtalyan edebiyatından alınan bir terim) olarak nitelendirilir. Aslında, edebiyat kuramcılarının Bildungsroman ya da Erziehungsroman olarak adlandırdığı türde bir eserdir. Bu türde, çocuk karakterin mutlu yaşantısının karşı cinsle olan ilk yakınlaşmasının ardından yaşanan bir felaket ile sonlanması, karakterin büyüme zorunda kalışı anlatılır.

Bildungsroman Yunan edebiyatında Balkan savaşlarını, I. Dünya Savaşı'nı ve 1919-1922 sürecini yaşamış olan 1930 Kuşağı yazarlarının eserleri arasında sıklıkla rastlanır. İlias Venezis'in *Eolya Toprağı* ve Türkçe'ye çevrilen Kosmas Politis'in *Hacı Frangu* adlı romanları da bu türe girer.

Theotokas da, *Leonis*'in sonuna eklediği küçük bir son not ve *Simees ston İlio (Güneşteki Bayraklar)* adlı güncesinde okuyucuya *Leonis*'in yazımı için kendisine neyin ilham verdiğini açıklar. Yaklaşan II. Dünya Savaşı yazara I. Dünya Savaşı sırasında İstanbul'da yaşadığı çocukluk günlerini hatırlatmıştır. Theotokas, bu hatıra daha çok silinip bulanıklaşmadan ya da tamamıyla yok olmadan önce "anlatmak",¹ istemiştir. Yazarın ilham kaynağı-motivasyonu eserinde kullandığı dili de etkilemiştir. Yazar *Leonis*'te sıklıkla geçmişte devam eden zamanı (imperfect) ve ikinci tekil şahsı

Pentozalis ve Başka Hikâyeler. (Ç.N.)

¹ Daha önce, 1937 yılında yayımlanan *Evipidis Pentozalis ke Alles İstories* adlı hikâye kitabında yer alan iki kısa hikâye *Therapia (Tarabya?)* ve *O Kipos me ta*

kullanarak hikâyesini anlatmıştır.

Leonis daha önce Türkçe'ye çevrilen Kastanakis Thrasos'un *Hacı Manuil* ve Maria Yordanidu'nun *Lok-sandra* adlı romanları gibi İstanbul'da geçiyor. Öte yandan, *Leonis*'teki İstanbul ve Türk imgelerinin içerik olarak diğer iki romandan farklı olduğunu söylemek mümkündür.¹ *Leonis* bize dönemin "seçkin" ailelerinden gelen Yunanlı bir çocuğun I. Dünya Savaşı yılları İstanbul'unda nasıl yaşadığını, neler gördüğü hakkında ipuçları veriyor. Zaten bu nedenle de *Leonis*'deki, İstanbul ve "Türk" imajı geleneksel Yunan anlatısının Türk için öngördüğü "öteki" imajından bir hayli farklıdır. Kuşkusuz bunda yazarın kendi kimliği, elit ve kentli olması, gördüğü ya da görmek istemediği ama bildiği "öteki" hakkında yazması belirleyici olmuştur.

Çeviri sırasında yazarın yalnızca anlattıklarını değil üslubunu da mümkün olduğunca Türkçe'ye aktarmaya çalıştım. Öte yandan, Türk'ün Yunan'ın, Yunan'ın da Türk'ün resmi "ötekisi" olduğu göz önüne alınırsa, Türkçe'den Yunanca'ya, Yunanca'dan Türkçe'ye yapılacak çevirinin ne kadar zor olduğunu anlamak kolaylaşacaktır. 1453 bir tarafta "İstanbul'un Fethi", diğer tarafta ise "Konstantinopol'ün Düşüşü"dür. Bu nedenlerden ötürü, bazı özel kelimelerin Türkçe'ye çevirilişine özellikle dikkat ettim. Yazar kendi için "Yunan" kelimesini uygun gördüğü yerde onu Yunan, Hıristiyan kelimesini uygun gördüğü yerde onu Hıristiyan olarak çevirdim. Aynı şekilde Türk kelimesini Osmanlı ya da Müslüman yapmadım. Küçük Asya kelimesini Anadolu olarak değiştirmedim. Bu değişiklik bir tür anlam ve his karışıklığına yol açabilirdi. Yunanca özel isimleri Türkçe okudukları gibi yazmaya gay-

Kıparissia (*Selvi Ağaçlı Bahçe*) *Leonis*'in ön hazırlığı gibidir. (Ç.N.)

¹ Kitaplar Türkçe'ye çevrilmiştir: *Yitik Kentin Kırk Yılı. İzmir'in Hacı Frangu Semtinden*. Osman Bleda. Belge Yayınları Marenostrom, İstanbul: 1994 [s. 295]. *Hacı Manuol. Beykoz'da Neler Oldu?* Osman Bleda Belge Yayınları Marenostrom, İstanbul: [s. 243] *Lok-sandra İstanbul Düşü.* Osman Bleda, Belge Yayınları

ret ettim.

Yazar 1922'de sonsuza kadar kaybettiği kenti için alışık olduğumuz üzere Yeditepe ya da Poli ve nadiren de Konstantinopoli kelimelerini kullanıyordu. Söz konusu yerin Türkçe karşılığı İstanbul olduğu için çeviride doğal olarak Poli ve Konstantinopoli kelimele-
rinin karşılığı olarak İstanbul kelimesini kullandım. Bununla beraber, yazarın yalnızca bazı özel durumlarda Konstaninopoli kelimesini kullandığını fark ettiğim için bu tür kullanımları sayfa altında dipnotta (*) işareti vererek gösterdim.

Kitabın yayın hakları için nereye başvurmam gerektiğini araştırırken güzel bir sürpriz yaşadım. Yazarın küçük kız kardeşi Lili Alevizatu ile tanıştım. Kendisine aile albümündeki fotoğraflarını benimle ve okuyucuyla paylaştığı ve *Leonis*'in yayım haklarını verdiği için teşekkür ederim.

YAZARIN NOTU

Kitaplarımı önsözlerle ve açıklayıcı notlarla doldurmaktan hoşlanmıyorum. Ama aynı zamanda da bulunduğu yerin düzyazı geleneklerinden farklı, kendine özgü kitaplar yazmaya eğilimli olan bir insanın etrafındakilere ne yapmaya kalkıştığı konusunda bilgi vermesi gerekir diye düşünüyorum. Yazdıklarımı nasıl okumaları gerektiğini bilmeyen pek çok insanın kitaplarımı garipsediğini ve canlarının sıkıldığını gözlemledim.

Gerçeği söylemem gerekirse *Leonis*'i yazmaya koyduğumda ne yapmaya kalkıştığımı kendim de bilmiyordum. Bir kimse sonradan binlerce şey söyleyebilir, ama o an kesinlikle emin olduğum tek şey (hatta başka hiçbir şey düşünemiyordum); savaşın yaklaşan sesiydi.

Büyük Savaş yıllarında okula giden o malum kuşaktanım. Bu kuşak düşünmeye ve hayatın amacını aramaya, büyük toplumsal kalabalıkların çalkalantıları, bulanık ve açıklanamaz endişeler, dans müziğinin ahenksiz sesleri, mekanize, ileriye atılan ve iyimser şiirle, yani başka türlü söylemek gerekirse, “savaş sonrası” dönemde başladı. Büyük Savaş’ın her yeri kaplayacak kırmızı bir bulut gibi tekrar geleceğini duyumsayınca kendimi tıpkı pek çok yaşıtım gibi, bir hayli karmaşık bir halde buldum.

Her şeyden önce, bizlerin kader tarafından damgalanmış bir kuşak olduğumuzu anladım. İnsanın şikâyet etmesinin, durumu protesto etmesinin ya da unutmaya çalışmasının hiçbir işe yaramadığını hissettim. İnsan hayatının böyle olduğunu; bizlerin bütün bir hayatımızı belirleyecek büyük bir tarih krizinin çocukları olduğumuzu, kurduğumuz hayallerin, yaptıklarımızın, işlerimizin, bizleri kaplayan bu büyük bulutun gölgesinden sıyrılmasının mümkün olmadığını bilmesi daha iyiydi.

Bunları gün ışığı gibi apaçık gördüm. Ayrıca, büyük sarsıntının giderek artan bir hızla yaklaştığını, çocukluğumun ve ilk gençliğimin acı, tatlı hatıralarıyla karışık Büyük Savaş, Ateşkes, Küçük Asya seferberliği yıllarına, kaybolan dünyalara ve büyük tarihî anlara duyduğum özlemin bana hükmettiğini fark ettim. Öte yandan bu, gerçekten çocukluk ve ilk gençlik yıllarına ait bir özlem mi yoksa havada olacak değişimlere bağlı olarak yüzeye çıkmayı bekleyen insanın organizmasında derinlerde bir yere saklanan bir hastalık mı, emin değilim.

Leonis bu psikolojik anomalinin bir ürünü. Bu kitabı içinde bulunduğumuz sürecin diğer işleri ile uğraşırken yazdım. İçimde bulunan bütün bu karışık hisleri dışarı çıkarmaya, içimde var olan hisleri az ya da çok nesnel bir biçimde dışarıya vurmaya, gördüğüm ya da gördüğümü sandığım bazı olayları yeniden yoğurmaya, bunlara tanıdığım ve hayal ettiğim kişileri katmaya ihtiyacım vardı. Kısacası, kesin çizgilerle belirlenmiş yazarlık iddialarım yoktu.

Bu kitap şimdi bir insanın anlam çıkarabileceği bir biçim aldı. Bu kitaba biraz uzaktan bakarak onun küçük bir itiraf romanı olduğunu söyleyebilirim. Tıpkı romantik dönemlerin insanların sevdiği türden bir kitap. Yani, temsili bir yanı bulunan ve bazı ruhsal durumlar konusunda itiraflarda bulunan bir kitap.

Genelde, kitaplarımı yazarken düşündüklerimi ve

Yazar Yorgos Theotokas, 1939 yılında Sakız Adası'nda Leonis romanını yazarken.

şu an aklımda olanı her bilgili okuyucu tahmin edebilir; yazar kişisel deneyimlerine dayanarak bir gencin ruhsal oluşumunu, içinde duyduğu dönüşümleri belli bir dönemin içinde bazı ruh hallerini ve kaygıları temsil eder şekilde yazıyor. Romantikler bu tür kitaplarla, içinde buldukları dönemin psikolojik krizini ünlü “mal du siècle” çerçevesi içinde öncelikle ifade etmeye, sonra kavramaya ve sorgulamaya çalışırlardı. İtiraf anlatılarındaki genç kahramanların dönemin en duygusal ve en bilinçli gençliğini temsil ettiğini, “yüzyılın hastalığını” çoğunluğa oranla daha derinden ve daha şiddetli yaşadığını varsaymak olası.

1830'ların romantiklerinden bizlere kadar kuşkusuz işlerin tabiatı değişti. Bizler başkayız; başka türlü hissediyor, başka türlü düşünüyor ve başka türlü yaşıyoruz. Bizim “yüzyıl hastalığımız” sıklıkla konu edildi, ama henüz tabiatının ne olduğu tam olarak açıklığa

kavuşturulmadı, kuşkusuz romantiklerin bu terime verdiği anlamdan daha başka, daha farklı bir anlama sahip. Öncülerimizin bu tür bir “hastalık”la uğraşma tutkuları ile teşkil ettikleri örneğin, bize şu an bizim içinde bulunduğumuzdan daha fazla zarar vermesi mümkün değil diye düşünüyorum.

Leonis içinde barındırdıkları ile 20. yy.’ın çocuğunu, çocukluktan ilk gençliğe geçişini, ilk gençlik yıllarının en canlı dönemini anlatıyor ve ilk gençlik krizini betimliyor. İnsan, bilinçli olarak yaşayan bireyin bu asırlardır süregelen ilk gençlik krizi konusuna ekleyecek bir şeyleri olduğunu düşünebilir. Beni ilgilendiren bu krizin büyük tarihsel krizlerle aynı zamanda gerçekleşmesi. Bu kitaptaki genç, tarihin akışının korkunç gerilimini de yaşamak gibi acı bir ayrıcalığa sahip. Kendi varoluşunun içinde tarihin varlığını da hissediyor. Bu tarih olup bitmiş, geçmişte kalmış bir tarih değil. O an oluşan ve büyük dönüşümlerinden birinin izini bırakan bir tarih. Yakıcı ve ağır bir varlık, varlığı ile ilk gençliğin özgürce filizlenmesini engelliyor, ama beri yandan da bu ilk gençliğe bambaşka bir tat ve bambaşka bir değer katıyor.

Sanırım tarihin böyle bir müdahalesi, kelimenin tam anlamıyla trajik bir müdahale, 20. yy.’ın gençlerinin ruhsal oluşumlarına bambaşka bir renk katıyor. Bu kuşakların kendi psikolojik durumlarını bilinçle yeniden sorguladıklarını ve bunun bilinçaltından süzülerek yazdıkları eserde ifade bulmasının muhtemel olduğunu varsayıyorum. Bu meselenin kolayca sonlanmayacağını da biliyorum. Bu türde başka kitapların da yazılmasını bekliyorum, bu sayede başka, yeni boyutlar da ortaya çıkabilir.

Bu notun pek o kadar da ciddi olmayan bir kitap için aşırı derecede ciddi bir not olduğu gözleminde bulunmak mümkün. Fakat düşünüyorum ki bu ben-

zersiz, eşi olmayan, garip, arada ve deneysel olan bu şey bizim bütün toplumsal, duygusal, ruhsal varoluşumuzu belirliyor ve yazılarımızdan eksik olması diye bir şey söz konusu değil, en azından dünyada neler olduğu ile gerçekten ilgilenenler için. Hiçbir zaman tam anlamıyla bitmiş ve mükemmel bir şey yapmakla övünmedim, sadece elimden gelenin en iyisini yapmaya çalıştım. Hissettiklerimi yapabildiğimce, içinde bulunduğum duruma göre en iyi şekilde ifade etmeye çalıştım. Bunu bazen ciddi yöntemlerle, bazen de çocuklarınki-ne benzer bir dil kullanarak yaptım.

Atina, 1940 yazı

1

Rengârenk boya kalemleri, sürü sürü suluboya kutuları ve güzel boyama defterleri vardı. Resim kâğıtları birinci sınıftı; kalın, süt gibi bembeyaz, dokununca insanın elini okşayan türden. Bu kâğıtları görünce seviniyor, dokununca mutlu oluyordun. Üzerlerine birazcık boya sürdüğün zaman kendini resim çizmekten alıkoyamazdın.

Dört yaşından beri resim çiziyordu, belki daha da öncesinden. En büyük uğraşı eline geçirdiği her büyük beyaz kâğıdın üzerini resimlerle doldurmaktı. Önceki kâğıtları soytarı ve oyuncak resimleri ile dolduruyordu. Sonraları, askerler, papazlar, hayvanlar, vapurlar çizmeye başladı. Başladığı zaman kendisi de ne çizeceğini bilmiyordu, ama yavaş yavaş tam bir hikâye ortaya çıkıyordu. Resimler konuşuyor, yürüyor, biri bir diğerine sesleniyordu, tıpkı büyükannenin masallarına benziyor, bitmek bilmiyorlardı. Bazen bir evin çatısında yürüyen bir eşek resmi çiziyordu ya da gökyüzünde balon gibi uçan şişman bir kadın, bunları gülmek için çiziyordu. Yabancı bir eve gidip de yaramazlık yaptığı zaman ona bir kâğıt, bir de kalem verip bir köşeye oturtuyorlardı, ancak o zaman kimseyi rahatsız etmiyordu. Yolda, büyük beyaz bir duvar gördüğünde, durup bu duvarı insanlar, ağaçlar ve hikâyeler ile doldurmanın ne kadar da güzel olacağını düşünürdü. Akli duvarda

kalır, giderken dönüp dönüp duvara bakardı, mümkün olsa duvarı da yanında götürmeyi isterdi. İstanbul'daki bütün duvarların üzerlerine resimler yapılmalı diye düşünürdü; evler, kiliseler, mandıra duvarları, camiler, saraylar, hepsine tepen aşağıya resim çizilebilirdi, o zaman her yol baştan aşağı içinde güzel resimler bulunduran bir kitap gibi olabilirdi. Bunun mümkün olamayacağını bilirdi, ama düşünmek gene de hoşuna giderdi.

Bazı zamanlar kurşun askerleri ile uzun uzun oynardı; hikâyeler uydururdu: savaşlar, kuşatmalar, casusluklar ve kurşuna dizilmeler. Sonunda bayraklar, yeneler ile yenilenlerin aynı sırada olduğu büyük geçit törenleri olurdu. En önde evzonlar,¹ daha sonra geniş kırmızı şalvarlı, Fransız ordusundaki fesli Ceza-yirli askerler, gaydalı, etekli İskoçlar, koskocaman tüyden şapkaları ile İngiliz muhafız birliği, mavi renk giymiş yayan denizciler, en sonunda atlılar, zırhları, miğferleri ile Fransız süvariler ve beyazlar giymiş Alman mızraklı süvarileri. Leonis başkomutandı, bütün komuta onda idi. Miğferini takıyor, kılıcını kuşanıyor, davulunu çalıp odanın içinde dönerek geçit törenine katılıyordu. Kafaları düşen bazı kurşun askercikler de bir sıra halinde törene katılıyorlardı, kafası olmayanların da törene katılımını izlemek çok komikti. Durmadan komik şeyler oluyordu.

Kimi zaman içinde şiirler olan büyük kitabın sayfalarını karıştırırdı.

Kalın bir kitaptı; kırmızı bir kapağı vardı, üzerinde altın renkli, süslü harflerle Antoloji yazıyordu. İçinde farklı farklı başka küçük başlıklar da vardı: Dini şiirler, Vatan şiirleri, Bakhüs şiirleri, Erotik şiirler... Dini şiirlerin ve Vatan şiirlerinin ne demek olduğunu iyi kötü biliyordu. Bakhüs şiirlerinin de ne demek olduğunu sormuştu ve ona açıklamışlardı. Erotikleri de sormuş-

Marenostrum, İstanbul: 1990. [s. 206]. (Ç.N.)

¹ Evzonlar: Yunan ordusunda karacı, hafif silahlı askerlere verilen ad; bu grup askerler fustenalla giyerler. (Ç.N.)

tu, ama kimse ona doğru dürüst bir şey söylememiş, lafı dolandırmış, onunla alay etmiş; gerçeği anlatmamışlardı. Bu yüzden bir gün büyükannesine gitti, pek çok şiir biliyor olmakla övündü. Büyükanne, “Hangi şiirleri,” diye sorduğunda, Leonis, “Erotik şiirler,” dedi. Bunu kurnazlıktan, büyükanneden laf koparabilmek için söylemişti. Ama büyükanne gözlüklerini takmış ve gözlerinin içine bakarak, “Erotik şiirler ne demek?” diye sormuştu. Leonis ne cevap vermesi gerektiğini bilmiyordu, yaptığı kurnazlık ortaya çıktığı için utandı. O zaman büyükanne, “Böyle şeyler söyleme! Yaşına uygun değil,” dedi. Leonis çok üzüldü. Bu yaş meselesini durmadan yüzüne vurmaları da olacak şey değildi.

Antolojinin içinde şairleri gösteren bazı resimler de vardı. Bir tanesi zayıf ve kibar birine benziyordu, açık bir alnı ve güzel, beyaz saçları vardı. Bir diğeri şişman ve güçlü biri idi: bıyıkları ve büyük favorileri vardı. Kavgaya hazır sanırdın. Bir diğerrinin sivri bir sakalı vardı, siyahlar giymişdi ve çok üzgün duruyordu. Dördüncüsü bir fustenalla¹ giymişti. Türlü çeşitli şair vardı, ama sanki hepsi biraz vahşi, biraz da bir hülyaya kapılmış gibiydiler. Hepsinin en güzeli, açık yakalı bir kıyafet giyen Lord Byron’dı. O bir yabancıydı, ama Yunanlılar onu kendilerinden biri olarak kabul ediyor ve ona övgüler düzüyorlardı, ne de olsa hayatını Yunanistan’ın özgürlüğü için feda etmişti. Leonis onu anlatan şiirleri pek anlamıyordu, ama saatlerce resmine bakıyor, düşünüyordu. Ona diğerrlerinden farklı bir sevgi ve hayranlık duyuyordu. Bu genç adam o kadar büyük bir iş yapmıştı ki, Yunanlılar onun için ne yapsalar azdı. Bir gün, Leonis, ortalıkta kimse yokken kitabı odasına götürmüş ve orada Lord Byron’ın resmini öpmüştü. Ama sonraları yaptığından utanç duymuştu.

¹ Fustenalla: Yunan Meclisi’nin önünde duran askerlerin giydiği beyaz etekli, beyaz çoraplı ve çarıklı bir tür üniforma. (Ç.N.)

YORGOS THEOTOKAS

LEONİS

ROMAN

Yunanistan'ın önde gelen yazarlarından **Yorgos Theotokas**, 20. yüzyıl başlarında İstanbul'da geçirdiği çocukluğundan yola çıkarak son derece sıca, etkileyici bir roman yazmış. **Leonis**, o günlerin Taksim'ini, Gezi Parkı'nı, İstiklal Caddesi'ni, Siraselviler'i içine alan bir çevrede geçiyor. Leonis, Taksim'deki lisede okuyan, resim meraklısı bir çocuktur. Aşklar, arkadaşlıklar, birbirinden güzel, heyecanlı oyunlar, serüvenler arasında geçen bu çocukluk çok sürmez. Savaşın yıkımı başlar. Uzaklarda sürüp giden Birinci Dünya Savaşı, İstanbul'un işgaliyle birlikte burada yaşanan tatlı günlerin sonu olur. Leonis, önce tutkuyla sevdiği Eleni Foka'dan, sonra vatani bildiği İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalır. Yorgos Theotokas yaşamış olayları ve anıları insan sevgisiyle dolu güçlü bir romana dönüştürmeyi başarmış. Barışa ve İstanbul'un güzelliklerine adanmış bir kitap.

KAPAK RESMİ: YORGOS THEOTOKAS

ISBN 978-975-07-0928-9

9 789750 709289
<http://www.canyayinlari.com>